

УДК 33+65(071)

Методичні вказівки та завдання для контрольних робіт з дисципліни "Фінанси" для студентів спеціальності 8.050201 "Менеджмент організації" (заочної форми навчання) / Укл.: Щеглов К.Я., Полуянов В.П. - Горлівка: АДІ ДонНТУ, 2004.-29 с.

У посібнику наведені загальні відомості про дисципліну "Фінанси", програма навчання та завдання для виконання контрольних робіт з курсу, а також список рекомендованої літератури.

Укладачі: К.Я. Щеглов, к.т.н., доц.
                             В.П. Полуянов, к.е.н., доц.

Рецензент: Ю.Н. Деречинський, к.е.н., доц.

Відповідальний за випуск В.П.Полуянов, к.е.н., доц

ЗМІСТ

Мета та завдання дисципліни	4
1. Програмний матеріал до вивчення дисципліни	6
2. Загальні положення до написання контрольної роботи	13
3. Тематика контрольних робіт	15
4. Контрольні питання	20
5. Рекомендована література	27

Мета та завдання дисципліни

Дисципліна "Фінанси" входить до переліку дисциплін циклу професійної орієнтованої підготовки (шифр - ПП 2.2) в галузі менеджменту організацій за професійним напрямком - 0502 "Менеджмент".

Метою викладання дисципліни "Фінанси" є формування системи знань з організації та функціонування фінансів на макрорівнях спеціальної форми суспільних відносин, підсистеми економічного базису, набуття фактичних навичок у розбудові фінансової політики держави.

Предметом вивчення дисципліни "Фінанси" є фінансові відносини на макрорівні, методи їх регулювання та особливості розвитку на сучасному етапі.

Завдання вивчення дисципліни "Фінанси" - навчити студентів правильного розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, господарства й населення; розкрити можливості використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи; з'ясувати роль фінансів в економічній перебудові суспільства на шляху розвитку ринкових відносин; визначити сукупність заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дійових важелів економічної політики держави.

Дисципліна "Фінанси" є однією з основних в переліку професійно-орієнтованих дисциплін для підготовки фахівців з вищою економічною освітою у галузі управління підприємствами.

Підвищення ефективності функціонування промислового виробництва багато в чому залежить від раціональної організації і фінансової роботи на макрорівні і на підприємствах.

Основною метою дисципліни є вивчення сукупності фінансових відносин як специфічної форми суспільних і, в першу чергу, економічних відносин. Це необхідно майбутньому спеціалісту для отримання об'єктивної оцінки економічних процесів, що відбуваються в суспільстві; щоб розуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин взагалі та їх особливості у сфері державних фінансів, міжнародних фінансів і фінансів господарюючих одиниць, а також щоб уміти розробляти й вирішувати питання теорії та практики розбудови фінансової політики держави.

Після вивчення дисципліни студенти повинні знати:

призначення та роль фінансів у відтворювальному процесі суспільства при переході економіки до ринкових відносин;
вплив фінансової системи на темпи та пропорції розвитку економіки;
завдання і принципи фінансової політики, форми і методи її реалізації;
економічну суть і призначення фінансових відносин, фінансове планування та прогнозування;

бюджет і бюджетну систему України й напрями її вдосконалення;
місцеві фінанси і місцеві бюджети, основні напрями зміцнення
фінансової незалежності місцевого самоврядування в Україні;
фінансове забезпечення соціальних гарантій населення в Україні та ін.

Вміти:

орієнтуватись на фінансовому ринку з приводу придбання цінних
паперів, розраховувати курсову вартість акцій та облігацій;
розраховувати вартість грошових потоків в залежності від часу;
здійснювати фінансове планування та прогнозування фінансових ресурсів
на підприємствах.

1 ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Суть фінансів, їх функції та роль

Фінанси як наукова дисципліна. Міжгалузевий характер курсу "Фінанси", його зв'язок з іншими теоретичними й прикладними навчальними дисциплінами. Роль курсу "Фінанси" у формуванні професійних навичок висококваліфікованих кадрів з економіки.

Склад, структура й послідовності викладання курсу.

Предмет науки про фінанси. Фінанси - специфічна форма суспільних відносин, підсистема економічного базису. Об'єктивні передумови виникнення фінансів. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія. Специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення. Необхідність фінансів в умовах товарного господарства.

Фінансові категорії як форма наукового пізнання сутності фінансових відносин. Прості й складні фінансові категорії. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями.

Сфери фінансів: державні, міжнародні. Фінанси підприємств і організацій. Ланки фінансових відносин. Поняття фінансової системи. Фінансова система України.

Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин. Склад і структура централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Цільові фонди. Роль цільових фондів у забезпеченні суспільних потреб. Бюджетні та позабюджетні цільові фонди. Централізовані державні цільові фонди й фонди місцевих Рад народних депутатів, джерела їх формування й основні напрямки використання. Спеціальні позабюджетні фонди галузевих міністерств, їх цільове призначення.

Функції фінансів як виявлення найважливіших суттєвих ознак, властивостей, суспільного призначення фінансів. Розподільна функція, її зміст. Об'єкти й суб'єкти розподілу та перерозподілу вартості суспільного продукту. Контрольна функція. Фінансова інформація та її роль у реалізації контрольної функції. Дискусійні питання щодо функцій фінансів.

Вплив фінансів на розвиток суспільного виробництва. Фінансове забезпечення відтворювального процесу. Форми фінансового забезпечення: державне фінансування, кредитування, самофінансування. Роль фінансів у регулюванні вартісних пропорцій народного господарства, галузевої й територіальної структури суспільного виробництва.

Фінансове стимулювання як один із методів державного впливу на відтворювальний процес. Підвищення ролі фінансів в умовах переходу до ринкових відносин [10, 13-15, 19, 24, 26, 37, 38, 40].

Тема 2. Фінансова політика й фінансовий механізм

Фінансова політика - складова частина економічної й соціальної політики держави. Взаємозв'язок фінансів і фінансової політики, її завдання. Стратегія і тактика фінансової політики. Фінансова політика України на сучасному етапі.

Фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин. Взаємодія фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою. Складові елементи фінансового механізму.

Фінансове планування: суть, принципи, методи, завдання. Система фінансових планів, їх характеристика. Зведений фінансовий баланс держави. Основні зміни у фінансовому плануванні при переході до ринку.

Управління фінансами. Об'єкти й суб'єкти управління. Функції Президента, Законодавчих і виконавчих органів державної влади та управління щодо загального управління фінансами. Права й обов'язки органів виконавчої влади та управління щодо оперативного управління фінансами. Управління фінансами на рівні міністерств, відомств, підприємств та організацій. Автоматизовані системи управління фінансами.

Фінансовий контроль. Суть фінансового контролю, його значення. Види, форми й методи фінансового контролю. Фінансовий аудит як незалежний фінансовий контроль. Встановлення й розвиток аудиторського контролю. Суб'єкти фінансового контролю в Україні. Шляхи підвищення дієвості фінансового контролю.

Правове регулювання фінансових відносин. Фінансове право. Розвиток фінансового законодавства в Україні [1, 10, 13-15, 21, 26, 37, 38, 42, 45, 47, 50, 51, 53]

Тема 3. Фінанси підприємств

Сутність фінансів підприємств, їх функції та основи організації. Грошові надходження підприємств, їх склад, економічна характеристика й класифікація. Розмежування коштів підприємств на власні й залучені.

Виторг від реалізації продукції, робіт та послуг, його розподіл. Фонд відшкодування, валовий дохід. Фонд оплати праці. Балансовий і чистий прибуток. Економічний прибуток. Економічний зміст прибутку. Розподіл прибутку. Фонди грошових коштів, що формуються за рахунок прибутку.

Оборотні кошти підприємств, їх економічна суть і організація. Методи визначення потреби в оборотних коштах. Показники стану й ефективності використання оборотних коштів.

Основні засоби, їх склад. Джерела фінансування відтворення

основних засобів.

Фінансовий стан підприємства. Система показників оцінки фінансового стану. Ліквідність і платоспроможність підприємства.

Особливості фінансових відносин на підприємствах різних форм власності й господарювання. Приватизація державних підприємств і її фінансові аспекти. Оцінка майна об'єктів, що підлягають приватизації. Фінансові джерела приватизації. Розподіл і використання коштів, отриманих від приватизації [3, 6, 14, 19, 37- 40, 43, 47-57].

Тема 4. Податки. Податкова система України

Суть і функції податків. Класифікація податків, їх ознаки. Види податків. Прямі податки. Непрямі податки.

Податкова система: поняття, основи побудови. Принципи й методи оподаткування.

Податкова система України, основні етапи її становлення.

Податок на додану вартість. Економічна суть податку на додану вартість. Методика включення податку в ціни товарів, робіт, послуг. Визначення оподатковуваного обороту. Пільги щодо податку на додану вартість, їх економічна й соціальна роль. Порядок і строки сплати в бюджет.

Акцизний збір. Акцизи як форма специфічних податків. Платники акцизного збору, визначення його суми. Пільги щодо акцизного оподаткування, порядок і строки сплати акцизного збору в бюджет.

Мито як джерело доходів бюджету. Платники й ставки мита. Порядок перерахування мита в бюджет.

Оподаткування прибутку підприємств і організацій, його роль і місце в податковій системі. Платники, об'єкт оподаткування, ставки податку. Особливості оподаткування окремих видів доходів. Пільги щодо оподаткування прибутку. Порядок обчислення й сплати в бюджет.

Оподаткування доходів фізичних осіб. Податок з доходів громадян як форма індивідуального оподаткування населення, його регулююча функція й значення у формуванні доходів бюджету. Основи прибуткового оподаткування населення. Побудова шкали ставок оподаткування.

Оподаткування доходів від трудової діяльності (роботи за наймом). Оподаткування доходів громадян від підприємницької діяльності. Оподаткування доходів іноземних громадян.

Податок на промисел. Платники податку. Порядок обрахунку й внесення в бюджет.

Плата за ресурси. Економічне призначення ресурсних платежів. Види плати за ресурси, визначення ставок і платників. Лісовий дохід. Плата за землею. Плата за водою. Плата за відшкодування витрат на

геологорозвідувальні роботи. Плата за спеціальне використання природних ресурсів.

Майнове оподаткування. Державне мито. Місцеві податки й збори. Інші платежі в бюджет [2, 6, 8, 14, 16-18, 23, 29, 31, 33-35, 37-44, 47-54, 56, 57].

Тема 5. Бюджет і бюджетний устрій

Бюджет як економічна та юридична категорії. Місце й значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Розподільна й контрольна функції бюджету. Бюджетний механізм фінансового регулювання в умовах переходу до ринкових відносин. Фінансова програма оздоровлення економіки України та роль бюджету в її здійсненні.

Бюджетний устрій і бюджетна система. Поняття бюджетного устрою й бюджетної системи. Види бюджетів України. Розподіл доходів і витрат між ланками бюджетної системи. Бюджетне регулювання. Поняття закріплених і регулюючих доходів. Субсидії, субвенції, дотації, їх значення в балансуванні бюджетів різних рівнів.

Бюджетний процес. Поняття бюджетного процесу і його основні елементи. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду й затвердження проектів державного і місцевих бюджетів. Удосконалення бюджетного планування й бюджетного регулювання.

Касове виконання дохідної та видаткової частини державного й місцевого бюджетів.

Бюджетні права державних органів законодавчої й виконавчої влади [13-15, 18, 21, 26, 29, 37, 38, 40-42, 47, 49-53].

Тема 6. Доходи й видатки державного бюджету

Економічна суть доходів і видатків бюджету. Форми їх вияву й матеріальне втілення. Джерела формування бюджетних доходів. Форми й методи мобілізації грошових коштів у бюджет. Класифікація бюджетних доходів й видатків.

Роль державного бюджету в фінансовому забезпеченні економічного і соціального розвитку України. Формування доходів державного бюджету, їх склад і структура.

Видатки державного бюджету. Основні напрямки використання бюджетних коштів. Витрати державного бюджету на соціальний захист населення. Склад і структура витрат державного бюджету в соціально-культурній сфері. Фінансування соціального страхування й соціального

забезпечення. Фінансування науки. Витрати державного бюджету на народне господарство. Витрати на оборону й державне управління.

Бюджетний дефіцит. Поняття й причини виникнення. Проблеми скорочення й можливі джерела покриття бюджетного дефіциту [13, 14, 21, 29, 37, 38, 40, 42, 47-53].

Тема 7. Місцеві фінанси

Суть місцевих фінансів, їх склад і роль у здійсненні політики зміцнення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань в умовах ринкових відносин.

Фінансові ресурси місцевого самоврядування. Місцеві бюджети, їх доходи й видатки. Загальнодержавні податки й збори, закріплені за місцевими бюджетами. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Види неподаткових надходжень у місцеві бюджети.

Соціальна спрямованість видаткової частини місцевих бюджетів. Фінансування витрат місцевого господарювання. Фінансування адміністративного апарату місцевих органів влади.

Позабюджетні кошти й валютні фонди місцевих Рад народних депутатів, їх значення у формуванні фінансових ресурсів регіону. Джерела надходжень і основні напрямки використання. Фінансові ресурси інших органів самоврядування [7, 13, 14, 18, 26, 29, 37, 38, 40, 41, 47-53].

Тема 8. Державний кредит

Економічна суть державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави й покритті бюджетного дефіциту. Відмінність державного кредиту від банківського.

Види державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Розвиток міжнародного й умовного державного кредиту.

Державний борг. Капітальний і поточний борг. Причини й наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу.

Форми внутрішнього державного кредиту. Державні позики, їх види. Класифікація державних внутрішніх позик. Обертання частинки вкладів у державний кредит. Залучення коштів загальнодержавного фонду. Казначейські позики. Гарантовані позики як форма умовного державного кредиту.

Форми зовнішнього державного кредиту. Державні зовнішні позики. Позики міжнародних фінансових органів. Міжурядові позики, банківські кредити держави, їх значення у фінансовій підтримці України [11, 13, 14, 32,

37, 38, 40, 42, 47, 49, 52].

Тема 9. Страхування та страховий ринок

Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.

Форми та методи страхового захисту. Система страхових фондів.

Класифікація страхування за об'єктами та за ознакою ризику. Принципи обов'язкового та добровільного страхування.

Страхування майна юридичних і фізичних осіб, його види й форми. Страхування кредитних та фінансових ризиків. Економічна необхідність, значення й види. Умови страхування кредитних і фінансових ризиків.

Особове страхування, його суть і значення в забезпеченні соціального захисту громадян. Види особового обов'язкового і добровільного страхування.

Перестрахування. Необхідність перестрахування для забезпечення сталості страхових операцій.

Доходи й витрати страховика. Страхові платежі як основне джерело доходів страховика. Витрати на виплату страхового відшкодування й страхових сум, відрахування в запасні й резервні фонди.

Фінансові результати страхових операцій, їх рентабельність. Прибуток страхових організацій, його розподіл і використання.

Страховий ринок. Поняття страхового ринку та його організаційна структура. Учасники страхового ринку. Організаційні форми існування страхових компаній.

Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні. Ліцензування страхової діяльності.

Формування й розвиток страхового ринку в Україні [5, 14, 22, 25, 37, 38, 40, 49].

Тема 10. Фінансовий ринок

Сутність фінансового ринку, його роль у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів.

Класифікація фінансових ринків. Грошовий ринок. Ринок капіталів. Ризикові та безризикові фінансові ринки. Первинний і вторинний фінансові ринки. Місцеві, регіональні, національні, міжнародні, всесвітні фінансові ринки. Економічні передумови функціонування фінансового ринку в Україні.

Види цінних паперів, які можуть випускатись і обертатись в Україні. Основні характеристики цінних паперів.

Правове регулювання фінансового ринку. Порядок реєстрації й обігу

цінних паперів. Діяльність із випуску та з підтримування обігу цінних паперів.

Оподаткування доходів від цінних паперів. Державний контроль за випуском і обігом цінних паперів.

Фондова біржа. Правові положення. Організація й порядок роботи. Правила торгівлі. Види угод, порядок розрахунків. Порядок допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах в Україні.

Брокерські (ділерські) контори. Формування статутного фонду. Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні [4, 9, 12, 14, 27,30, 36, 37, 38, 40, 44].

Тема 11. Фінансовий механізм зовнішньоекономічних відносин

Поняття фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин. Суб'єкти та види зовнішньоекономічної діяльності. Правові норми регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Валютне регулювання та валютні обмеження. Використання валютних обмежень. Обов'язковий продаж частини валютних коштів.

Валютний курс. Порядок встановлення й методологія обчислення валютного курсу національної грошової одиниці України. Конвертованість валюти.

Валютні ринки. Поняття й види. Організація та порядок роботи біржового валютного ринку. Котирування іноземних валют. Валютні операції. Специфічні особливості та проблеми функціонування валютного ринку в Україні.

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Єдиний митний тариф. Митні ставки й пільги. Митний контроль та митне оподаткування на території спеціальних економічних зон. Митна політика України.

Принципи оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Оподаткування експортно-імпортних операцій. Оподаткування товарообмінних (бартерних) операцій.

Державний контроль за здійсненням валютних операцій і своєчасним надходженням коштів. Фінансові санкції [11, 13, 14, 20, 37, 38, 40, 46].

2 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота, як важлива форма навчального процесу, повинна навчати студентів самостійного узагальнення і викладання літературних джерел, статистичних та інших матеріалів, взятих з практики роботи фінансових органів, податкових інспекцій, підприємств.

Контрольна робота показує, наскільки глибоко студент засвоїв курс і вміє самостійно вивчати окремі питання в рамках вибраної теми.

В контрольній роботі студент повинен відобразити:

- знання і правильне розуміння закономірностей і процесів, що складаються в фінансовій сфері;
- вміння використовувати літературні джерела, аналізувати практичний матеріал і викладати свої думки з того чи іншого питання;
- вміння використовувати теоретичні знання в процесі аналізу конкретних цифрових даних.

Теми контрольних робіт розподіляються в залежності від початкової букви прізвища студента. Студенти, прізвища яких починаються з букви:

А, Б, В, Г, Д	- пишуть роботу за вибором на одну з тем 1-5;
Е, Є, Ж, І, З	- теми 6-10;
Ї, К, Л, М, Н,	- теми 11-15;
О, П, Р, С, Т	- теми 16-20;
У, Ф, Х, Ц, Ч	- теми 21-25;
Ш, Щ, Ю, Я	- теми 26-30.

Студентам дозволяється виконувати контрольну роботу на іншу тему згідно з напрямком їх практичної діяльності, але в цьому випадку вибрана тема та план роботи повинні бути узгоджені з кафедрою.

При написанні контрольних робіт необхідно використати фактичний матеріал, зібраний за місцем роботи. Зібраний практичний матеріал повинен бути представлений в формі таблиць, схем, діаграм, графіків, які повинні бути виконані (оформлені) згідно з правилами із стандартами ДСТУ 3008-95 (ЕСКД). Особливу увагу слід приділити правильній побудові, наочності наведених таблиць і т. ін. Вони повинні бути логічним продовженням викладених теоретичних положень і служити основою для відповідних висновків. Заголовки таблиць, графіків, діаграм повинні відображати основний зміст ілюстрованого матеріалу. В таблицях повинні бути вказані одиниці виміру, об'єкт і часовий простір дослідження, а в графіках - масштаб. Таблицям і графічному матеріалу рекомендується давати окрему нумерацію.

Контрольна робота виконується самостійно. Якщо в ній наводяться окремі цитати з наукових статей чи монографій, то потрібно вказати автора

роботи, її назву, місце і рік видання, сторінку. Це ж стосується і тих тимчасових даних, які наводяться в контрольній роботі. Якщо аналізується практичний матеріал, то слід вказати конкретний об'єкт аналізу.

При написанні контрольної роботи слід ознайомитись з законодавчими і нормативними актами з вибраної теми, підібрати наукову літературу та ознайомитись з публікаціями в періодичних виданнях.

За обсягом текст контрольної роботи повинен складати 12-18 сторінок учнівського зошита (рукописний) або 11-15 сторінок паперу білого, аркуша формату А-4 (з одного боку).

Список рекомендованої літератури наведено після переліку тем.

Склад контрольної роботи:

- титульний лист;
- зміст у заголовках (з вказівкою сторінок);
- основна частина;
- перелік посилань.

3 ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Тема 1. Фінанси і їх роль в ринковій економіці

План

1. Фінанси як об'єктивна економічна категорія.
2. Функції фінансів.
3. Роль фінансів в процесі переходу до ринкової економіки.

Тема 2. Фінансова система України

План

1. Поняття фінансової системи, її склад та загальна характеристика окремих ланок.
2. Управління фінансовою системою.
3. Проблеми стабілізації та оздоровлення фінансової системи України.

Тема 3. Фінансова політика України

План

1. Зміст та завдання фінансової політики.
2. Фінансова політика в умовах переходу до ринкової економіки.
3. Основні напрямки фінансової політики в зв'язку з необхідністю стабілізації економіки України.

Тема 4. Фінансовий механізм

План

1. Економічний зміст фінансового механізму.
2. Складові елементи фінансового механізму.
3. Основні напрямки перебудови фінансового механізму при переході до ринкової економіки.

Тема 5. Фінансове планування

План.

1. Економічна суть фінансового планування.
2. Фінансові плани виробничої сфери.
3. Особливості фінансового планування в бюджетних організаціях.

Тема 6. Управління фінансами

План

1. Поняття управління фінансами.
2. Органи управління фінансами, їх функції.
3. Перебудова управління фінансами при переході до ринкової економіки.

Тема 7. Фінансовий контроль

План

1. Необхідність, суть і значення фінансового контролю.
2. Види і методи фінансового контролю.
3. Фінансовий аудит як спеціальний вид фінансового контролю.

Тема 8. Фінанси підприємств

План.

Сутність і функції фінансів підприємств.
Основи організації фінансів підприємств.
Особливості фінансів акціонерних та спільних підприємств.

Тема 9. Фінансові ресурси підприємств

План.

1. Склад та основні джерела формування фінансових ресурсів.
2. Виторг від реалізації продукції та його розподіл.
3. Фонди нагромадження і споживання, їх формування та призначення.

Тема 10. Бюджет

План.

1. Бюджет як економічна і юридична категорії.
2. Роль бюджету в економічному і соціальному розвитку суспільства.
3. Бюджетні форми фінансового регулювання в умовах ринкових відносин.

Тема 11. Доходи і видатки бюджету

План

1. Формування доходів бюджету України.
2. Видатки бюджету, їх склад і структура.
3. Бюджетний дефіцит: причини виникнення і економічні передумови його скорочення.

Тема 12. Бюджетна система України

План

1. Поняття бюджетної системи.
2. Види бюджетів, їх характеристика.
3. Взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи України.

Тема 13. Бюджетний процес

План

1. Поняття бюджетного процесу, його основні елементи.
2. Бюджетне планування.

3. Організація виконання бюджету. Бюджетні права органів влади та управління.

Тема 14. Місцеві бюджети

План

1. Сутність та роль місцевих бюджетів в проведенні регіональної політики.
2. Формування доходів місцевих бюджетів.
3. Витрати місцевих бюджетів.

Тема 15. Позабюджетні фонди

План

1. Роль позабюджетних фондів в формуванні фінансових ресурсів.
2. Цільові позабюджетні фонди держави, їх доходи і видатки.
3. Єдиний позабюджетний фонд місцевих Рад народних депутатів.

Тема 16. Централізовані державні доходи

План

1. Економічна суть державних доходів, їх класифікація.
2. Характеристика централізованих державних доходів.
3. Правове регулювання державних доходів.

Тема 17. Податки

План

1. Економічна сутність податків, їх функції і роль.
2. Класифікація податків, їх ознаки.
3. Загальна характеристика прямих і непрямих податків.

Тема 18. Податкова система і податкова політика

План

1. Поняття податкової системи і наукові основи її побудови.
2. Принципи оподаткування.
3. Податкова політика, її особливості в період переходу до ринкових відносин.

Тема 19. Податок на додану вартість

План

1. Економічний зміст податку на додану вартість.
2. Визначення оподаткованого об'єкту.
3. Контроль податкових адміністрацій за своєчасністю і правильністю сплати податку на додану вартість.

Тема 20. Акцизний збір

План

1. Акцизи як форма специфічних податків.
2. Платники акцизного збору, акцизне оподаткування.
3. Пільги по акцизному збору, порядок та строки внесення в бюджет.

Тема 21. Прибуткове оподаткування підприємств

План

1. Платники. Об'єкт і ставки податку на прибуток.
2. Порядок обчислення та виплати податку на прибуток.
3. Особливості прибуткового оподаткування платників різних галузей і форм власності.

Тема 22. Ресурсні платежі

План

1. Економічна сутність та призначення ресурсних платежів.
2. Характеристика основних видів плати за ресурси (лісовий доход, плата за землю, плата за воду, плата за розробку корисних копалин та ін.).

Тема 23. Оподаткування доходів фізичних осіб

План

1. Оподаткування доходів фізичних осіб, його роль і призначення.
2. Основи прибуткового оподаткування доходів громадян від трудової і підприємницької діяльності.
3. Контрольна робота податкових адміністрацій по прибутковому податку з громадян.

Тема 24. Державні видатки

План

1. Економічна суть державних видатків, їх класифікація.
2. Принципи організації державних видатків.
3. Роль державних видатків в економічному та соціальному розвитку України.

Тема 25. Формування страхового ринку в Україні

План

1. Економічна необхідність і суть страхування.
2. Форми і методи страхового захисту і системи страхових фондів.
3. Сфери застосування і перспективи розвитку страхування в Україні.

Тема 26. Майнове страхування

План

1. Страхування майна юридичних осіб.
2. Страхування майна громадян, його види і форми.
3. Перспективи розвитку майнового страхування в Україні.

Тема 27. Особове страхування

План

1. Сутність особового страхування і його роль в забезпеченні соціального захисту громадян.
2. Види обов'язкового і добровільного особового страхування.
3. Перспективи розвитку особового страхування в Україні.

Тема 28. Організація страхової діяльності в Україні

План

1. Страховий ринок і його характеристика.
2. Доходи і витрати страховика.
3. Оподаткування страхових організацій.

Тема 29. Державний кредит

План

1. Економічна сутність і роль державного кредиту.
2. Види та форми державного кредиту.
3. Державний борг.

Тема 30. Фінансовий ринок

План

1. Сутність, функції і роль фінансового ринку.
2. Види цінних паперів і їх характеристика.
3. Розвиток фінансового ринку в Україні.

4 КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Визначити суть фінансів як наукової дисципліни. Міжгалузевий характер курсу “Фінанси”, його зв’язок з іншими теоретичними і прикладними навчальними економічними дисциплінами. Роль курсу “Фінанси” у формуванні професійних навичок висококваліфікованих кадрів з економіки.
2. Дати оцінку фінансам, як специфічній формі суспільних відносин, підсистемі економічного базису. Об’єктивні передумови виникнення фінансів. Фінансові категорії як форма наукового пізнання сутності фінансових відносин. Прості і складні фінансові категорії. Фінанси як економічна, вартісна, розподільна, історична категорія. Специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення.
3. Проаналізувати взаємозв’язок фінансів з іншими економічними категоріями. Сфери фінансів: державні, міжнародні ланки фінансових відносин. Поняття фінансової системи. Фінансова система України.
4. Проаналізувати фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин. Склад і структура централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Цільові фонди. Роль цільових фондів у забезпеченні суспільних потреб.
5. Визначити бюджетні та позабюджетні цільові фонди. Централізовані державні цільові фонди й фонди місцевих рад народних депутатів, джерела їх формування й основні напрямки використання. Спеціальні позабюджетні фонди галузевих міністерств, їх цільове призначення.
6. Обґрунтувати функції фінансів як виявлення найважливіших суттєвих ознак, властивостей, суспільного призначення фінансів. Розподільна функція, її зміст. Об’єкти та суб’єкти розподілу та перерозподілу вартості суспільного продукту. Контрольна функція. Фінансова інформація та її роль у реалізації контрольної функції.
7. Проаналізувати вплив фінансів на розвиток суспільного виробництва. Фінансове забезпечення відтворювального процесу. Форми фінансового забезпечення: державне фінансування, кредитування, самофінансування. Роль фінансів у регулюванні вартісних пропорцій народного господарства, галузевої і територіальної структури суспільного виробництва.
8. Дати оцінку фінансової політики як складової частини економічної й соціальної політики держави. Проаналізувати взаємозв’язок фінансів і фінансової політики, її завдання. Стратегія і тактика фінансової політики, фінансова політика України на сучасному етапі.

9. Обґрунтувати фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин. Взаємодія фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою. Складові елементи фінансового механізму.
10. Проаналізувати фінансове планування: суть, принципи, методи, завдання. Система фінансових планів, їх характеристика. Зведений фінансовий баланс держави. Основні зміни у фінансовому плануванні при переході до ринку.
11. Проаналізувати управління фінансами. Об'єкти й суб'єкти управління. Функції Президента, законодавчих і виконавчих органів державної влади управління щодо загального управління фінансами. Права й обов'язки органів виконавчої влади та управління щодо оперативного управління фінансами. Управління фінансами на рівні міністерств, відомств, підприємств та організацій. Розкрити суть автоматизованих систем управління фінансами.
12. Проаналізувати фінансовий контроль. Розкрити суть фінансового контролю, його значення. Види, форми й методи фінансового контролю. Фінансовий аудит як незалежний фінансовий контроль. Встановлення й розвиток аудиторського контролю, суб'єкти фінансового контролю в Україні.
13. Обґрунтувати правове регулювання фінансових відносин. Фінансове право. Розвиток фінансового законодавства в Україні. Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади.
14. Визначити сутність фінансів підприємств, їх функції та основні принципи організації. Грошові надходження підприємств, їх склад, економічна характеристика й класифікація. Розмежування коштів підприємств на власні й залучені.
15. Обґрунтувати призначення виторгу від реалізації продукції, робіт та послуг, його розподіл. Фонд відшкодування, валовий дохід. Фонд оплати праці. Балансовий і чистий прибуток. Економічний прибуток. Економічний зміст прибутку. Розподіл прибутку. Фонди грошових коштів, що формуються за рахунок прибутку.
16. Визначити роль оборотних коштів підприємств, їх економічна суть і організація. Методи визначення потреби в оборотних коштах. Показники стану й ефективності використання оборотних коштів.
17. Обґрунтувати основні засоби, їх склад. Джерела фінансування відтворення основних засобів.
18. Визначити суть фінансового стану підприємств. Система показників оцінки фінансового стану. Ліквідність і платоспроможність підприємства.
19. Розкрити особливості фінансових відносин на підприємствах різних

форм власності й господарювання. Приватизація державних підприємств і її фінансові аспекти (оцінка майна об'єктів, що підлягають приватизації, джерела фінансування, розподіл і використання коштів, отриманих від приватизації).

20. Бюджет як економічна та юридична категорії. Місце й значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Розподільна й контрольна функції бюджету. Бюджетний механізм фінансового регулювання в умовах переходу до ринкових відносин.
21. Обґрунтувати призначення бюджетного устрою і бюджетної системи. Поняття та склад. Види бюджетів України. Розподіл доходів і витрат між ланками бюджетної системи. Бюджетне регулювання. Поняття закріплених і регулюючих доходів. Субсидії, субвенції, дотації, їх значення в збалансуванні бюджетів різних рівнів.
22. Визначити сутність бюджетного процесу. Поняття бюджетного процесу і його основні елементи. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду й затвердження проектів державного і місцевих бюджетів.
23. Розкрити економічну суть доходів і видатків бюджету. Форми їх вияву й матеріальне втілення. Джерела формування державних доходів. Форми й методи мобілізації грошових коштів у бюджет. Класифікація бюджетних доходів і видатків.
24. Визначити роль державного бюджету в фінансовому забезпеченні економічного і соціального розвитку України. Формування доходів державного бюджету, їх склад і структура.
25. Обґрунтувати видатки державного бюджету. Основні напрямки використання бюджетних коштів. Витрати державного бюджету в соціальній культурній сфері.
26. Проаналізувати фінансування соціального страхування й соціального забезпечення. Фінансування науки. Витрати державного бюджету на народне господарство. Витрати на оборону й державне управління.
27. Розкрити сутність бюджетного дефіциту. Поняття й причини виникнення. Проблеми скорочення й можливі джерела покриття бюджетного дефіциту.
28. Розкрити суть і функції податків. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Прямі податки. Непрямі податки.
29. Проаналізувати податкову систему: поняття, основи побудови. Принципи й методи оподаткування.
30. Обґрунтувати призначення податку на додану вартість. Економічна суть податку на додану вартість. Методика включення податку в ціни товарів, робіт, послуг. Визначення оподаткованого обороту, пільги щодо податку на додану вартість, їх економічна й соціальна роль.

Порядок і строки сплати в бюджет.

31. Розкрити суть акцизного збору. Акцизи як форма специфічних податків. Платники акцизного збору, визначити його суми. Пільги щодо акцизного оподаткування, порядок і строки сплати акцизного збору в бюджет. Мито як джерело доходів бюджету. Платники й ставки мита. Порядок перерахування мита в бюджет.
32. Оподаткування прибутку підприємств і організацій, його роль і місце в податковій системі. Платники, об'єкт оподаткування, ставки податку. Особливості оподаткування окремих видів доходів. Пільги щодо оподаткування прибутку. Порядок обчислення й сплати в бюджет.
33. Проаналізувати прибуткове оподаткування населення. Його регулююча функція й значення у формуванні доходів бюджету. Основи прибуткового оподаткування населення. Побудова шкали ставок оподаткування.
34. Розкрити сутність оподаткування доходів іноземних громадян. Податок на промисел. Платники податку. Порядок обрахунку й внесення в бюджет.
35. Обґрунтувати призначення плати за ресурси. Економічне призначення ресурсних платежів. Види плати за ресурси, визначення ставок і платників. Лісовий дохід. Плата за землю. Плата за воду. Плата за відшкодування витрат на геологорозвідувальні роботи. Плата за спеціальне використання природних ресурсів.
36. Проаналізувати майнове оподаткування. Державне мито. Митний платіж. Місцеві податки й збори. Інші платежі в бюджет.
37. Розкрити суть місцевих фінансів, їх склад і роль у здійсненні політики зміцнення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань в умовах ринкових відносин. Фінансові ресурси місцевого самоврядування.
38. Визначити суть місцевих бюджетів, їх доходи й видатки. Загальнодержавні видатки й збори, закріплені за місцевими бюджетами. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Види неподаткових надходжень у місцеві бюджети.
39. Обґрунтувати соціальну спрямованість видаткової частини місцевих бюджетів. Фінансування витрат місцевого господарювання. Фінансування адміністративного апарату місцевих органів влади. Позабюджетні кошти й валютні фонди місцевих Рад народних депутатів, їх значення у формуванні фінансових ресурсів регіону. Джерела надходжень і основні напрямки використання.
40. Визначити економічну суть державного кредиту, його роль у

формуванні додаткових фінансових ресурсів держави і покриття бюджетного дефіциту. Відмінність державного кредиту від банківського.

41. Види державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Розвиток міжнародного й умовного кредиту. Державний борг. Причини й наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу.
42. Розкрити форми внутрішнього державного кредиту. Державні позики. Їх види. Класифікація державних внутрішніх позик. Обертання частини вкладів у державний кредит. Залучення коштів загальнодержавного фонду. Казначейські позики. Гарантовані позики як форма умовного державного кредиту.
43. Визначити форми зовнішнього державного кредиту. Державні зовнішні позики. Позики міжнародних фінансових органів. Міжурядові позики, банківські кредити держави, їх значення у фінансовій підтримці України.
44. Виявити суть страхування. Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.
45. Надати класифікацію страхування об'єктів за ознакою ризику. Принципи обов'язкового та добровільного страхування. Страхування майна юридичних і фізичних осіб, його види й форми.
46. Розкрити сутність страхування кредитних та фінансових ризиків. Економічна необхідність, значення й види. Умови страхування кредитних і фінансових ризиків.
47. Проаналізувати особове страхування, його суть і значення в забезпеченні соціального захисту громадян. Види особового обов'язкового страхування й добровільного страхування.
48. Визначити суть перестрахування. Необхідність перестрахування для забезпечення сталості страхових операцій. Доходи й витрати страховика.
49. Обґрунтувати страхові платежі як основне джерело доходів страховика. Витрати на виплату страхового відшкодування й страхових сум, відрахування в запасні й резервні фонди.
50. Проаналізувати фінансові результати страхових операцій, їх рентабельність. Прибуток страхових організацій, його розподіл і використання.
51. Розкрити суть страхового ринку. Поняття страхового ринку та його організаційна структура. Учасники страхового ринку. Організаційні форми існування страхової компанії.
52. Проаналізувати державний нагляд за страховою діяльністю в Україні.

Ліцензування страхової діяльності. Формування й розвиток страхового ринку в Україні.

53. Визначити суть фінансового ринку. Сутність фінансового ринку, його роль у мобілізації та розподілі фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ринків. Ризиковий і фінансові ринки.
54. Проаналізувати місцеві, регіональні, національні, міжнародні, всесвітні фінансові ринки. Економічні передумови функціонування фінансового ринку в Україні.
55. Визначити ринок цінних паперів. Види цінних паперів, які можуть випускатись і обертатися в Україні. Основні характеристики цінних паперів. Правове регулювання фінансового ринку. Порядок реєстрації й обігу цінних паперів.
56. Обґрунтувати оподаткування доходів від цінних паперів. Державний контроль за випуском і обігом цінних паперів.
57. Визначити суть фондової біржі. Правові положення. Організація й порядок роботи. Правила торгівлі. Види угод, порядок розрахунків. Порядок допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах в Україні.
58. Розкрити сутність брокерських (ділерських) контор. Формування статутного фонду. Прибуток. Розподіл прибутку. Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.
59. Визначити поняття фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин. Суб'єкти та види зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
60. Визначити сутність валютного регулювання та валютних обмежень. Використання валютних обмежень. Обов'язковий продаж частини валютних коштів. Валютний курс. Порядок встановлення валютного курсу національної грошової одиниці України. Конвертованість валюти.
61. Розкрити сутність валютних ринків. Поняття та їх види. Організація та порядок роботи біржового валютного ринку. Котирування іноземних валют. Валютні операції. Специфічні особливості та проблеми функціонування валютного ринку в Україні.
62. Обґрунтувати митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Єдиний митний тариф. Митні ставки і пільги. Митний контроль та митне оподаткування на території спеціальних економічних зон. Митна політика України.
63. Проаналізувати принципи оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Оподаткування експортно-імпортних операцій. Оподаткування товарообмінних (бартерних) операцій.

- 64.** Розкрити суть державного контролю за здійсненням валютних операцій та своєчасним надходженням коштів. Фінансові санкції.

Рекомендована література

1. Конституція (Основний Закон) України. – К.: 1996.
2. Закон України “Про систему оподаткування” від 25.06.1991 із змінами і доповненнями // ВВР України.-1991.-№ 39.
3. Закон України “Про підприємства в Україні “ від 27. 06. 91 зі змін. та допов. // ВВР України.-1991.-№24.-с.24.
4. Закон України “Про цінні папери та фондову біржу” // ВВР України.-1991.-№ 38.
5. Закон України “ Про страхування” // ВВР України. – 1996. - № 18.
6. Закон України “ Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.97 із змінами та доповненнями // ВВР України. – 1997. - № 27.-с.181.
7. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні“ / Уряд. кур’єр. – 1997. –№ 107-108.
8. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства: Підруч. для студ. вузів, які навч. за спец. “Фінанси” - К.: Либідь, 1998.-312 с.
9. Башарин Г.П. Начала финансовой математики -М.: ИНФРА -М, 1998.-160 10. Безгубенко Л. М. Фінансова наука і практика періоду трансформацій // Фінанси України. – 2000. - № 4.-с.12-16.
11. Бординець С.Я. Міжнародні фінанси: Підручник.-К.: Знання-Прес, 2002.-311 с.
12. Буренин А.Н. Рынок ценных бумаг и производных финансовых инструментов: Учебное пособие.-М.: 1998.-352 с.
13. Василик О.Д. Державні фінанси України: Навч. посіб. – К.:Вища школа, 1997.-383 с.
14. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000. – 461 с.
15. Ващишин А.М., Яремко Л.А. Фінансова система і соціально-економічна стабільність / Фінанси України,1999.-№ 10.-с.80-88.
16. Вдовиченко М.І. Про ефективність податкової системи в Україні // Фінанси України. – 1999. - № 3. – с. 99-109.
17. Воронкова О.М. Трансформація системи оподаткування в Україні // Фінанси України. – 2000. - № 1. – с. 118-124.
18. Гецько В.В. Місцеві фінанси: суть, структура і принципи формування ресурсів // Фінанси України. – 1999. - №5.-с. 103-107.
19. Гикийш Л.В. Финансы: Учеб. пособие -К.: МАУП, 1998 - 92 с.
20. Дука А.П. Фінансування спільних інноваційних проєктів: форфейтинг // Фінанси України, 1999. - № 11. – с. 58-68.
21. Спіфанов А.О., Сало В.І., Д’яконова І.І. Бюджет і фінансова політика України. – К.: Наукова думка, 1997. – 302 с.
22. Єфименко К.О. Розвиток законодавчої і нормативної бази

- страхування та облік його операцій // Фінанси України. – 1998. – №4.-62-69 с.
23. Завгородний В.П. Налоги и налоговый контроль в Украине. – К.: «А.С.К.», 2000.-639 с.
24. Заречнев А.М., Малаєва Т.В., Русанова Р.П. Фінанси. Тести та задачі: Навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2003.-196 с.
25. Заруба О.Д. Основи страхування. – К.: Знання, 1998. – 319 с.
26. Зюнькін А.Г. Фінансове право: Опорний конспект лекцій. – К.: МАУП, 2001. – 144 с.
27. Иванов В.М. Финансовый рынок: конспект лекций – К.: МАУП, 1999. – 112 с.
28. Калина А.В., Корнеев В.В., Кошечев А.А. Рынок ценных бумаг (теория и практика): Учеб. пособие. -К.: МАУП, 1999. -256с.
29. Кравченко В. Місцеві фінанси України. – К.: Знання, 1999. – 487 с.
30. Кузнецова Н.С., Назарчук І.Р. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування і функціонування. - К.: Юрінком Інтер, 1998. - 528с.
31. Кучерявенко Н.П. Налоговое право. Учебник - Харьков: Консум, 1998 - 448с.
32. Лютий І.О. Державний борг і ефективність використання державного кредиту // Фінанси України, 1999. - №9. –с.99-105.
33. Ляшенко Ю.І. Податкова діяльність держави в умовах ринкової трансформації економіки // Фінанси України, 1999. - № 12 – с.121-125.
34. Налоги, сборы и обязательные платежи в Украине / Н.Д.Бондаренко, Донецк: Сталкер, 1999. – 352 с.
35. Налоговая система Украины: Уч. пособ. / М.В.Гриджина и др. – К.: МАУП,2000. – 128 с.
36. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси : Пер. з англ..-К.: Вік-Глобус, 1992.-383 с.
37. Общая теория финансов / Под ред. Л.А. Дробозиной.-М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.-639 с.
38. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник-К.: КНЕУ, 1999-164 с.
39. Павлова Л.Н. Финансы предприятий: Учебник для вузов.-М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998.-639 с.
40. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.-312 с.
41. Романків І.Я. Формування місцевих бюджетів //Фінанси України, 1999. - № 9 – с.106-110.
42. Сабанти Б.М. Теория финансов: Учеб. пособие - М.: Менеджер, 1998 - 168 с.

43. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 460 с.
44. Справочник финансиста / Под ред. Уткина Э.А. - М.: "Тандем", 1998 – 496 с.
45. Стефанюк І.Б. Державне управління і фінансовий контроль в умовах ринку //Фінанси України. – 1999. - № 8. – с. 76 – 88.
46. Суторміна В.М., Федоров В.М. Рязанова Н.С. Фінанси зарубіжних корпорацій.: Навч. Посібник. – К.:Либідь, 1993. – 383 с.
47. Финансы / Под ред. В.М. Родионовой – М.:Финансы и статистика. – 1991. – 430 с.
48. Финансы: Учебное пособие / Под ред. проф. А.М. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 336 с.
49. Финансы : Учебник для вузов / Под ред. Л. А. Дробозиной. – М.: Финансы и статистика , 1999. – 527 с.
50. Финансы / Под ред. А.М. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 384 с.
51. Финансы: Учебник для вузов / Под ред. М.В. Романовского. – М.: Перспектива: Юрайт, 2001 – 520 с.
52. Финансы: Учебник для вузов / Под ред. Л.А. Дробозиной – М.: ЮНИТИ, 2002 – 527 с.
53. Фінанси (теоретичні основи). Підр. для вузів / М.В. Грідчина, В.Б. Захожай, Л.Л. Осіпчук та ін.; За наук. ред. М.В. Грідчиної, В.Б. Захожая – К.: МАУП, 2002. – 280 с.
54. Финансы предприятий. – К.: Международный университет финансов, 1999. – 256 с.
55. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Моногр./В.Федоров, В. Опарін, С Львовчкін./За наук. ред. В.Федосова.- К.:КНЕУ, 2002.-387 с.
56. Фінансове право: Підручник / Е.О.Алісов, Л.К. Воронова, С.Т. Кадькаленко та ін.-Харків: Фірма “Консум”, 1998.-496 с.
57. Фінанси підприємств: Підручник / А.М.Поддєрьогін, А.Д.Буряк, Г.Г. Нам та ін. Мін-во освіти і науки України, К.: КНЕУ, 2000-384

